

פרישת נצבים

בי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה הוא ממך ולא רחוקה הוא. ודקדק צאור המאיר (בפרשתן, ד"ה או יאמר חס), דתיבת 'ממך' לכאורה מיותרת, ומה היה המקרא חסר באמרו 'לא נפלאה היא ולא רחוקה'.

ונראה לצאר בהקדם מה שכתב בחובות הלבבות (שער חשבון הנפש, פרק ג, החשבון השני עשר^ה, כי היצר מפתה את האדם, לפטור עצמו מעול תורה ועבודה, באמרו כי כמו שהכסיל שאין לו הצנה, לא יענש על שלא למד, כן גם הוא לא יצוה על עונשו. אבל טענה זו אינה נכונה, כי כל אחד נענש לפי שכלו והכרתו, ואין ראיה ממי שאינו מציין בלימודים, למי שהוא חכם ומשכיל, עכ"ד.

ולפי זה שפיר קאמר קרא בי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה הוא 'ממך' ולא רחוקה הוא. כלומר אף אם הכסיל יוכל לפטור עצמו בטענה שאין לו הצנה, אבל אין זו טענה לפטור אותך, כי כל אחד חייב להשיג צמורה לפי שכלו והכרתו, ומאחר שממך היא לא נפלאה ורחוקה, נריך אתה לעמול ולהתייגע כדי להשיג ולהציגה.

פליחות

בנוסף הפליחות, אל הורית לנו לומר שלש עשרה וכו'.

וי"ל עפי"מ דאיתא בחובות הלבבות² דנריך האדם להודות להשי"ת על שנתן לו רשות להתפלל לפניו, שזהו מחסד ה' שנתן לנו את היכולת להתפלל לפניו.

והנה איתא בספה"ק (ע"י צאר מים חיים פ' ויקהל, בת עין פ' שופטים, ועוד) כי כל צחינת חסדים הטובים נקראים על שם "אל" כמאמר הכתוב חסד אל כל היום (תהלים נב, ג).

ובזה יל"פ נוסח הפליחות, "אל", כלומר חסד הוא מאתו ית' שנתן לנו רשות ו'הורית לנו לומר שלש עשרה' שזהו לנו זוכים להתפלל לפני ה' ויתן לנו משאלות לצינו לטובה.

(א) וזה לשונו: ואל תאמר, ימצאני מה שימצא הכסיל, כי אתה נתבע בפי יתרון הכרתך, וענשך יותר חזק, והחשבון על התעלמותך יותר מדוקדק. ואל תסמוך על דבר שאין לך בו זכות, ותנוח דעתך על טענה שהיא עליך ולא לך, עכ"ד. ופירש בטוב הלבבות: שמא תאמר מה יעשה הכסיל, הבלתי יודע לקנות החכמות, ויהיה תיקון נפשי כנפשו וכו'. אותה הטענה שאתה חושב לך לעזר, שתאמר הלא הכסיל פטור מקניני הלימודים, ואעשה כן גם אני, שזה אדרבה טענה עליך, שמפני שאתה חכם יותר, הדין נותן שיהיה עונשך יותר חזק, והקב"ה מדקדק עמך יותר, עכ"ד.

² חובת הלבבות שער חשבון הנפש פ"ג:

והשמונה עשר – חשבון האדם עם נפשו בעת גבהותה והתגדלה ורוחק משאליה (מאוייה) בעולם הזה, והוא שיתבונן ערכו [בבריאה] בין העליונים והתחתונים, ותתבאר לו קטנותו וזעירותו בין יצירות הבורא, יתברך, כמו שביארתי בענין הזה בשער השישי מן הספר הזה. ויסתכל אחר כך במה שחלק הבורא מן הגדולה לאדם, שהשליטו במיני החיים והצמחים והמוצאים, כמו שכתוב (תהלים ח ז): תמשיליהו במעשי ידיך כל שתה תחת רגליו, ושהודיעו חוקי תורתו, והעמידו על כל מה שיש בו תקנתו מסודות עליון העולם הזה ותחתוננו. והרים מעלתו בשבחו ובהודאתו לבוראו, ובקראו אליו בצרות, ובענותו בעת המצוקות.